

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Oss djur emellan – möten, relationer och smärtpunkter
Palmgren, Ann-Charlotte

Published in:
Finsk Tidskrift

Published: 01/04/2024

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Palmgren, A.-C. (2024). Oss djur emellan – möten, relationer och smärtpunkter. *Finsk Tidskrift*, (1-2), 5-8.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Oss djur emellan – möten, relationer och smärtpunkter

Genom mitt köksfönster i Åbos stadskärna har jag senaste höst och vinter följt med en rävs liv. Den har lagt sig lågt i högt gräs, svängt sin bak från sida till sida i snabb takt för att sedan göra ett högt skutt upp och jämfota dyka ned på sitt byte. Rävnen har ätit gnagare, grävt i jordhögar och stått likgiltig några få meter från en större skällande hund. Jag har fascinerat tittat på den och sett ett flertal likheter med min katt. För någon vecka sedan kom en grävmaskin och lastbil till platsen som är ett obebyggt litet grönområde. Rävnen har inte synt till och när jag skriver det här tittar jag på grävmaskinen, som gräver kommunalteknik till ett planerat daghem, medan huset skakar av grävning i tjäle.

I november ordnade Granskaren, utgivningsföreningen för *Finsk Tidskrift*, det årliga kulturseminariet och temat var djur. Rubriken för seminariet var densamma som förordets rubrik och detta nummer innehåller essäer av seminariets föredragshållare samt andra forskare inom forskningsområdet. Några föredrag om rävar eller katter ingick inte i seminariet, däremot innehåller detta nummer essäer om hägrar och fästingar, om djurs aktörskap och människo-djur-relationen samt djurrätt och veganism. Som Jutta Ahlbeck, ordförande för Granskaren, skrev i beskrivningen för seminariet är vi omgivna av djur – vi har dem som vänner, de befolkar våra barnböcker, vi klär oss i deras hudar och äter deras kött. De utgör en fritidssyssla och fyller våra sociala medier. Djuren kan vara osynliga, men finns i godis och kosmetika. Vissa djur

betraktas med empati, medan andra ses som frånstötande eller farliga. Det råder asymmetriska och ojämlika förhållanden mellan människa och djur, där människan står överordnad djuren. Allt detta återspeglas numrets essäer som berör djur. Förutom dessa essäer har vi också glädjen att publicera en kollegialt granskad artikel.

I litteraturvetaren Lotta Westerlunds kollegialt granskade artikel är fokus på tre dikter av den välkända, svenska barnboksförfattaren Lennart Hellsing. Mer specifikt diskuterar Westerlund de rytmiska nivåerna i dikterna "Här dansar herr Gurka", "Det var så roligt" och "K rakel Spektakel". Särskilt fokus är på det auditiva modusets egenskaper i kontrast till det visuella och Westerlund är intresserad av hur rytmer i text och musik samverkar i det auditiva materialet. Alla tre dikter som analyseras är även tonsatta, vilket betyder att Westerlund inte endast diskuterar lyriken som auditiv händelse, utan även som musikalisk händelse. För att diskutera kombinationen av text och musik använder Westerlund begreppet melotext. I artikeln visar Westerlund hur musikaliska och auditiva faktorer har betydande inverkan på barnlyriken som helhet.

Essäsektionen som berör djur inleds med en essä av idéhistorikern Jakob Christensson och skribenten tecknar på ett mångsiktigt sätt föreställningar om hägern under flera århundraden. I sin essä bekantar sig Christensson bland annat med egyptisk gudalära, ornitologers och naturhistorikers texter från olika epoker, medeltida ordspråk om hägern och skriftliga källor av mycket skiftande art. Förutom att tidsperioden i Christenssons essä är vidsträckt är det geografiska området även brett. Människan i relation till hägern är ständigt närvarande i essän, vilket exemplifieras av människors fascination för den, jakten av häger och dess fjädrar samt hägern som läckerhet inom äldre gastronomi. Samtidigt visar essän hur hägern är utanför människans ordning. Christensson kopplar även hägern till andra djur. Bland annat användes falken vid jakt av häger och hägerns avhuggna ben användes som lockbete vid fiske.

Från grym jakt på häger förflyttar vi oss i följande essä till djurrätt och djurskydd. I en noggrant redovisande och reflekterande essä ställer djurrättsforskaren Birgitta Wahlberg frågan: Vad är djurrätt? Essän inleds med att diskutera djurskyddslagstiftning i Finland sedan 1930-talet då den första djurskyddslagen stiftades i

landet. Denna lagstiftning avhandlas i relation till välfärdsparadigmet. Essän är bland annat aktuell eftersom lagen om djurvälstånd trädde i kraft så pass nyligen som i januari 2024 och Wahlberg diskuterar denna lagstiftning i relation till EU-direktiv på området, men även i ett bredare perspektiv. Även om Wahlberg påpekar att djurrätt är tvärvetenskapligt är fokus i essän på djurrätt som en rättsvetenskaplig disciplin. Dessutom berör essän vad som enligt Wahlbergs mening inte kan kategoriseras som djurrätt. Djurrätt ringas därmed in genom att titta på vad som faller innanför och utanför dess ramar.

Efter denna essä följer en samförfattad essä skriven av historikern Laura Hollsten och etnologen Sanna Lillbroända-Annala. I denna essä blir vi bekanta med fästingen, ett ytterst litet men oerhört omdiskuterat spindeldjur. Utgångspunkten i essän är att studera människor i relation till fästingar och fästingars relation till oss. Studien görs som en del av det tvärvetenskapliga forskningsprojektet *Humans and Ticks in the Anthropocene*, där skribenterna är forskare. I essän utgår Lillbroända-Annala och Hollsten dels från texter skrivna av naturhistoriker på 1800-talet, dels pressmaterial från perioden 1890–1990, dels frågelistsvar insamlat sommaren 2019. När det gäller pressmaterialet och slutsatserna från analysen av dessa utgår Hollsten och Lillbroända-Annala från en ännu opublicerad artikel av historikern Otto Latva som ingår i forskningsprojektet. En av essäns flera poänger och slutsatser är att vi kan få veta väldigt mycket om människan från ett kulturanalytiskt perspektiv genom att studera relationen till fästingen.

Medan föregående essä avslutar med att fråga om inte fästingar har rätt att vara fästingar precis som vi människor har rätt att vara människor, berör följande essä djurs agens och människo-djurrelationen. Astrid Huopalainen, forskare inom kritisk organisationsforskning, reflekterar i sin essä kring vad icke-mänskliga djur har att göra med organisering, våra mänskliga organisationer och den samtida organisationsforskningen. Frågor om agens och maktförhållanden syns i essän när Huopalainen diskuterar hur vi människor kan leva väl och organisera oss i ett ansvarsfullt samspel med övriga djur. Centralt för essän är även att problematisera den traditionellt antropocentriska organisationsforskningen och

argumentera för att organisationsforskningen behöver utvecklas bortom människocentrerade synsätt.

Den femte och sista essän som berör djur är skriven av genusvetaren Freja Högback som är influerad av kritiska djurstudier. Essän baserar sig på ett pågående arbete med en genusvetenskaplig doktorsavhandling om veganism i Finland under tiden 1995 till 2020. Fokus för essän är en ingående diskussion kring och analys av argument som används för att motivera veganism och i essän utgår Högback från intervjuer med femton personer. Alla personer är veganer när de intervjuas och fem av dem blev veganer under 1990-talet, fem kring 2010 och fem år 2017 eller 2020 då intervjuerna utfördes. De argument som diskuteras är zoocentriska, biocentriska, antropocentriska, samtidigt som Högback poängterar att dessa inte är de enda möjliga argumenten. Dessutom är skilje-linjerna mellan de tre olika kategoriseringarna inte vattentäta och till och med omöjliga. I sin analys lyfter skribenten upp frågor om djurrätt, djuretik och aktivism, men även frågor om veganism i relation till kön och intersektionalitet.

Med dessa texter, inklusive Granskarens recensioner, önskar Finsk Tidskrift sina läsare givande lästunder.

*Ann-Charlotte Palmgren
Åbo, 11.3.2024*